

2011. február 9. szerda
Apostolok Cselekedetei 15,22–35

Dr. Peres Imre

Az apostoli gyűlés határozata

^{15,22}Akkor az apostolok és a vének, az egész gyülekezettel együtt, jónak látták, hogy férfiakat válasszanak ki maguk közül és elküldjék őket Pállal és Barnabással Antiókhia: mégpedig Júdást, akit Barsabbásnak hívtak, és Szilászt, akik vezető emberek voltak a testvérek között. ^{15,23}Ezt a levelet küldték velük: "Mi, az apostolok és a vének, a ti testvéreitek, az antiókhiai, szíriai és ciliciei pogány származású testvéreknek üdvözlétünket küldjük! ^{15,24}Mivel meghallottuk, hogy közülünk egyesek megzavartak titeket, és szavaikkal feldúlták lelketeget - pedig mi nem adtunk nektek megbízást -, ^{15,25}egymás között egyetértésre jutva, jónak láttuk, hogy férfiakat válasszunk és küldjünk hozzátok a mi szeretett Barnabásunkkal és Pálunkkal, ^{15,26}olyan emberekkel, akik életüket tették kockára a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért. ^{15,27}Elküldtük tehát Júdást és Szilászt, hogy ők tudotokra adják ugyanazt élőlőszóval. ^{15,28}Mert a Szentlélek jónak látta, és vele együtt mi is úgy láttuk jónak, hogy ne tegyünk több terhet rátok annál, ami föltétlenül szükséges: ^{15,29}hogy tartózkodjatok a bálványáldozati hústól, a vértől, a megfulladt állattól és a paráznaságtól. Ha ezektől őrizzetek, jól teszitek. Legyetek egészségesben!" ^{15,30}Ők tehát, miután útnak indították őket, le is mentek Antiókhia, összehívták az egész gyülekezetet, és átadták a levelet. ^{15,31}Amikor felolvasták, megörültek a bátorításnak. ^{15,32}Júdás és Szilász, akik maguk is próféták voltak, sok beszéddel buzdították és erősítették a testvéreket. ^{15,33}Azután ott időztek még egy darabig, majd békességgel elbocsátották őket a testvérek azokhoz, akik küldték őket. (^{15,34}De Szilász jónak látta, hogy ott maradjon.) Ez a vers a legrégebbi kéziratokban nem található ^{15,35}Pál és Barnabás pedig Antiókhiaiban tartózkodott többekkel együtt, tanítva és hirdetve az Úr igéjét.

Amit a textusról tudni kell:

- **exegetikai megjegyzések**
- **teológiai összefüggések feltárása**

Amikor a zsinat hangulata megenyhült, és józanul lehetett dönteni, a vezetők és a gyülekezet úgy döntenek, hogy levelet fogalmaznak meg, és azt egy kis delegációval elküldetik Antiókhia. A kiválasztott emberek Júdás és Szilász, akik a gyülekezet vezetőségéhez tartoztak. Megvoltak a külső és belső feltételeik is, mert prófétáknak tekintették őket. A feladatuk: átadni a levelet és megmagyarázni

annak jelentőségét, gyakorlati alkalmazását. Ugyanakkor saját szemükkel kell látniuk, mi zajlik Antiókhiaiban. A dekrétumban megfogalmazódik a mózesi előírásoknak a legszűkebb kivonata: négy „figyelmeztetés” vagy „ajánlás”, mire kell vigyázniuk a pogányokból lett keresztyéneknek. A dekrétum nem általánosan közegyházi érvényű, hanem alkalmazkodik a pogányok közti misszióhoz. Pl. arról nincsen szó, hogy a júdeai zsidókeresztyéneket feloldanak a mózesi előírások alól. A dekrétum bizonyos tehermentesítés, hogy a pogányok gyakorlati hite és élete regulálódjon a zsidókeresztyén elvárások szerint. Igazán azonban keveset jelent, mert a pogányok megtérése, hitélete és teológiája – Pál apostol hathatós közreműködésével – más jellegű lesz. A dekrétum ismertetését az antiókhiai gyülekezet örömmel fogadta, mert bizonyos módon igazolta keresztyén létezésüket. A többi életbevágó kérdést a gyülekezet menet közben fogja megoldani, önállóan.

22. vers

A nagy beszédek elhangzása után (τότε) következett a döntés pillanata. Lukács beszámolójából sejthető, hogy már nyugodtabb légkörben születhetett a végső döntés. Részt vettek benne nemcsak az apostolok és a vének, hanem az egész gyülekezet (σὺν ὅλη τῇ ἐκκλησίᾳ). A döntés két lényeges határozatot tartalmaz: egy szervezőit és egy teológiaiát. A 22. vers részletezi a szervezési eljárást, a 29. vers pedig a pogányoktól elvárható „teológiai minimumot” tartalmazza. Pált és Barnabást meghallgatták ugyan a zsinaton, de annak ellenére, hogy nagy személyiségekké váltak a pogánymisszióban, és az antiókhia gyülekezet éléhez tartoz-

nak, nem bízzák rájuk a zsinat határozatainak tolmácsolását, és nem tekintik őket egyenrangú zsinati tagoknak, akiket saját nevükben bizalmas feladattal meg lehetne bízni. Ez a sorok közül elég szembeötlően kitetszik. Így hát Jakabék úgy döntenek, hogy maguk (a jeruzsálemiek) közül (ἐξ αὐτῶν) férfiakat választanak, akik Pált és Barnabást elkísérve ellátogatnak az antiókhiai gyülekezetbe, és ott személyesen is elmagyarázzák a zsinat döntéseit. Ugyanakkor a kiküldötteknek lehetőségük (és feladatuk) lesz személyesen is meggyőződni az antiókhiai gyülekezetben kialakult vitás helyzetről. A kiküldötteknek módjukban lesz hivatalból szólni és lecsillapítani a vitás kérdések miatt támadt viszályt. Nem kizárt azonban az sem, hogy a jeruzsálemi zsinati kiküldötteknek feladatuk lehetett meggyőzni az antiókhiai zsidókat, ill. zsidókeresztyéneket is, hogy fogadják el a zsinat döntéseit úgy, ahogy a zsinati dekrétumban szerepelnek. Ugyanis félő volt, hogy a mózesi törvényben előírtak módosítása és egyszerűsítése merésznek tűnhetett, és további zendülést okozhatott a helyi zsidók között, akik kétségbe vonhatták volna az egész zsinat létjogosultságát. Az antiókhiai feladatra megbízható embereknek Júdás és Szilász bizonyultak. Lukács prófétának (προφήται: ApCsel 15,32) titulálja őket, miközben a kutatók között folyik a vita akörül, hogy ezek a személyek Jeruzsálemben azok lehetnek-e, akik később is fontos szerepet játszanak Pál missziójában, vagy teljesen ismeretlen emberekről van szó. Lukács – Jakab nyomán – vezető embereknek (ἄνδρες ἡγούμενοι) tekinti őket a testvérek között.

23–26. vers

A kiküldöttek levelet visznek magukkal, amelyet a jeruzsálemi testvérek fogalmaztak meg (γράφαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν). Ezt az antiókhiai gyülekezet előtt fel kell olvasniuk. A levél amolyan dekrétum, amely röviden foglalja össze a jeruzsálemi zsinat ajánlásait. A levél írói önmagukat apostoloknak (οἱ ἀπόστολοι) és véneknek (οἱ πρεσβύτεροι) titulálják, és az antiókhiai pogánykeresztyéneket testvéreknek (ἀδελφοί ἐξ ἔθνων). Ők maguk is úgy fogják fel az intézkedést, mint testvérek a testvéreknek. A levél formailag megfelel az antik levelezés formájának. A χαίρειν bevett ókori köszöntés, amely előfordul nemcsak a levelezésben, hanem a napi kapcsolattartásban vagy akár a temetői epigráfiában is. A címzettek között szerepelnek az antiókhiai, szíriai és cilíciái testvérek. A lista messziről sem teljes. Hiányoznak testvérek Galáciából, Likaóniából, Pizídiából, Pamfiliából, Ciprusból stb. Nehéz megállapítani, miért éppen csak ezeket említi címzetteknek a dekrétum. Talán mert ott voltak zsinagógák és a levél akkor leginkább olyan pogánykeresztyéneknek szól, akik valójában erősen hellenizált zsidókeresztyének voltak? A levél őszintén felvázolja azt, hogy miért kerül rá sor: „Meghallottuk, hogy közülünk egyesek megzavartak titeket, és szavaikkal feldúlták lelketeket.” A levél némi mentegetőzést rejt. Ugyanakkor őszinte hangnemben beismeri, hogy a zavargás Jeruzsálemből, közülük (τινὲς ἐξ ἡμῶν) indult ellenük, és félreértésre adott okot. Sajnos, olyan testvérek akadtak köztük, akik noha nem kaptak megbízást (οἷς οὐ διεστειλάμεθα), hirtelen felindulásukban buzgólkodtak „rendre tanítani” az eltévelyedett antiókhiai testvéreket. A levél nem rendelkezik ezekről, mint akik közösségi normát szegtek. Jakabék ezt hallgatólag elfedik. Inkább egyetértésről ad bizonyosságot, és arról a döntésről, hogy maguk közül férfiakat választanak és küldenek ki Antiókhiaiba Barnabással és Pállal együtt. Itt is Barnabás van az első helyen említve, csak azután Pál, valószínűleg a fentebb említett oknál fogva. Mindketten mint ἀγαπητός és ἡμῶν szerepelnek itt. Ez maximális előzékenységet jelent a két személy iránt, de az antiókhiai gyülekezet iránt is. Ennél még komolyabb elismerésben részesíti őket a levél, amikor a két apostolt majdnem mártírok kategóriájába teszi: „életüket tették kockára (παράδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν) a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért”. Paradoxon, hogy életük épp azért volt veszélyben, mert a jeruzsálemi zsidók – vagy a jeruzsálemi fanatikus zsidó heccelés alapján – bujtatták fel ellenük a helyi lakosságot.

27–29. vers

A levél azzal folytatódik, hogy a jeruzsálemi gyülekezetből elküldték Júdást és Szilászt, akik a levelet az antiókhiai gyülekezetnek elviszik, ott felolvassák, és ami abban áll, azt élő szóval (διὰ λόγου) is megerősítik. Ez testvéri gesztus olyan helyzetben, ahol ügyelni kell a dolgok előzékeny rendezésére, hiszen a személyes kapcsolatok mindig több melegséget képesek kifejezni, mint a hivatalos levelek. A dekrétum igazi, belső teológiai lényege ezután kerül közlésre, abban a formában, ahogy azt Lukács már beszámolójában jelezte Jakab beszédének közlésével (15,20). Az apostolok itt kifejezik azt, hogy megfontolásuk után arra a meglátásra jutottak (δοκέω: vélni, megfelelőnek látni), hogy nem kell több (μηδὲν πλέον) vallási terhet (βάρος) rakni a pogánykeresztyénekre, mint ami feltétlenül szükséges (ApCsel 15,10.19). A feltétlenül „szükséges dolgok” (ἐπίαναγκες) kritériuma a mózesi törvény „minimuma”: tartózkodjanak a bálványáldozati hústól (εἰδωλοθύτος), a vértől (αἷμα), a megfulladt állattól (πιικτός) és a parázناسágtól (πορνεία). A tilalmi tételek sorrendje itt más, mint a 15,20-ban, ahol a parázناسág és a vérfogyasztás tilalma felcserélődik. Ez valószínűleg nem jelent prioritást. Szerkezetileg azonban a dekrétum szövege simább, logiku-

sabb, mivel az első három (bálványáldozati hús, vér, megfulladt állat) tulajdonképpen evési tilalom, a negyedik (paráznság = vérfertőzés) közösségi probléma. Ezekről kellene tartózkodniuk (ἀπέχεσθαι). A zsidó kultikus felfogás szerint ezek tisztátalanságok (ἀλίσγημα), amelyek lehetetlenné teszik az Istennel és egymással való zavartalan közösséget. Nincsen tehát üdvhozó erejük, de mivel a gyakorlati hívó életben komplikáló, romboló tényezők, jobb, ha ezektől őrizkednek (διατηρέω). Nem tudjuk pontosan megítélni, hogy a tárgyalt tilalmak a pogánykeresztyéneknek ténylegesen mennyire okoztak problémát. Részben talán igen, ahogy a későbbi páli levelekből értesülünk róluk. Ugyanakkor volt még számtalan olyan égető kérdés,¹ amit jó lett volna Jeruzsálemben megtárgyalni és tisztázni a pogánykeresztyének számára, esetleg – ha már összeültek tanácskozni Jézus legkorábbi követői és szemtanúi – ami nagyon jó lett volna a zsidókeresztyének számára is.² Erre azonban nem került sor. Valójában úgy tűnik, hogy a felvetett problémák inkább a zsidókeresztyéneknek jelentettek lelkifurdalást, és mivel a két keresztyén csoport között egyezésre kellett jutni, ezért születtek Jeruzsálemben a megállapított kritériumok. Ugyanakkor ezek a minimális tilalmak csak a pogánykeresztyének számára jutottak érvényre, mert a zsidókeresztyének, főleg Júdeában, nem kaptak hasonló felmentést. Számukra egy ideig még a mózesi előírások érvényben maradtak. Így a kezdeti keresztyén egyház két kritériumrendszert hozott létre, amelynek összeegyeztetése nagyon sokáig tartott, úgyhogy pl. még a 3–4. században is tovább tartanak a feszültségek a zsidókeresztyének és pogánykeresztyének között, ahogy arról pl. a Pseudoklementínákban olvashatunk.

30–34. vers

A jeruzsálemi zsinat kiküldöttei – a megfelelő „szertartásos” elbocsátás (ἀπολύω) után, amilyen szokásban volt az őskeresztyéneknél a nagy utak és feladatok előtt – lementek tehát Antiókhia. Lukács úgy számol be, hogy ott a találkozás és a jeruzsálemi dekrétum (ἐπιστολή) ismertetése a keresztyének sokasága (συναγαγόντες τὸ πλῆθος) előtt történt. Ott „összehívták az egész gyülekezetet, és átadták a levelet”. Pálról és Barnabásról itt ezzel összefüggésben nem esik szó. Mintha a jeruzsálemi zsinat vezetői az ő szerepüket Jeruzsálemben minimalizálni akarták volna, annál inkább saját hatásukat igyekeztek előtérbe hozni. Ezt a benyomást nehéz elhallgatni, még akkor is, ha a levél felolvasása után az antiókhiaiak megörültek (ἐχάρησαν) a bátorításnak. A levél azonban nem tartalmaz kimondott bátorítást vagy biztatást, mint ahogy a jeruzsálemi zsinat hangulatára sem volt jellemző a túlzott lelkesedés Antiókhiaért vagy a pogánymisszióért. Igaz, hogy Lukács számára a παράκλησις legtöbbször „vigasztalás” értelmű,³ de itt inkább az „intés” jellege felel meg a legjobban. Hiszen az egész dekrétum-ügy bizonyos kényszer, amely nagy feszültségekkel kezdődött. Mint olyan, „megregulázása” akart lenni az antiókhiai missziói tevékenységnek és teológiai irányvonalnak. Ezt nem lehet kihagyni a két fél kapcsolatának hangulatából, még akkor sem, ha Péterék nagyon kedvesek és testvériesen akarnak viselkedni. Minek örülhettek akkor a testvérek Antiókhiaiban? Talán leginkább annak, hogy a jeruzsálemi apostolok nem állították le a pogánymissziót, hanem kiküldötteik által személyesen is meggyőződhetnek az ügy pozitív alakulásáról. A dekrétum tilalmi pedig nem sokat jelentenek az ő hellenizált vagy óslakosú környezetükben, hiszen az ő problémáik egészen más jellegűek.⁴ Mégis kérdés, mennyire lehetett várni, hogy a dekrétum intenzívebbé teheti az antiókhiai gyülekezet életét és szolgálatát? A mai teológiai diskusszióban erről viták folynak. Ernst Haenchen véleménye szerint annak is örülhettek az antiókhiai tanítványok, hogy megszabadulhattak a körülmetélés kényszerétől, és rendes keresztyéneknek ismerték el őket.⁵ Lukács még kitér arra, hogy Júdás és Szilász Antiókhiaiban maradt még egy ideig, aktívan (ποιήσαντες δὲ χρόνιον). Sejthető, hogy bizonyára azért is, hogy mint hivatalosan elismert jeruzsálemi próféták, tanítsák az antiókhiai gyülekezetet a „jeruzsálemi minta” szerint élni,⁶ és segítsék úgymond ratifikálni a dekrétum kitételeit a hétköznapi életben és gyakor-

¹ Pl. kultikus jellegű kérdések (körülmetélés, keresztel/ked/és, agapé és úrvacsora, prófétizmus-entuziazmus, női szolgálat), etikai kérdések (pogány felsőbbség, rabszolgaság, többnejűség-vegyes házasságok) vagy teológiai kérdések (politeizmus, divinizáció, paráznság). Ezeket később Pál apostol – olykor hirtelen, ad hoc – úgymond saját szakállára oldja és rendezi, ahogy azt leveleiben olvashatjuk.

² Pl. számba venni és összegyűjteni a Jézus életére vonatkozó összes adatot, beleértve cselekedeteit és szavait (tanítását). Akkor, Kr. u. 45–48 körül, már léteznie kellett a feltételezett Q-forrásnak, amely talán nem sokkal 40 után keletkezhetett. Hasonló gyűjteményeket lehetett volna összeállítani. A jeruzsálemi zsinat azonban tárgyalta Mózeset, és nem jutott el Jézusig, vagyis a zsidó vallás iránti lojalitási problematikát, és nem jutott el a tényleges jézusi-teológiai kérdésekhez, amire akkor páratlan alkalom lett volna. Hasonlóra már soha többé nem került sor (a szaporodó keresztyénülődés miatt sem), csak később, amikor beindultak az ógyházi zsinatok. Így eltartott mintegy további 40–50 évig, mire pl. az evangéliumok – immár viszontagságok szorításában – különböző hagyományok alapján megíródtak.

³ Vö. ApCsel 2,40; 9,31; 11,23; 13,15; 14,22; 15,31. J. JERVELL: *Die Apostelgeschichte*, 402.

⁴ Későbbi leveleiben Pál apostol is alig fog reflektálni a dekrétumra.

⁵ E. HAENCHEN: *Die Apostelgeschichte*, 395.

⁶ G. SCHILLE: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, 324.

latban „buzdítás” (παρακαλέω) és „erősítés” (ἐπιστηρίζω) által, amit sok szóval (διὰ λόγου πολλοῦ) tettek meg. Mint próféták a Lélek karizmatikusainak voltak tekintendők, és ez eleve nagy tekintélyt⁷ biztosított nekik. Feladatuk lehetett az is, hogy a Jeruzsálembé való visszatérés után élő szóval számolhassanak be a zsinat tagjainak a dekrétum fogadtatásáról és alkalmazásáról. A jeruzsálemi apostoli vezetők így legalább egy ideig „testvéri ellenőrzés” alatt tarthatták az antiókhiai történéseket. Az elengedés természetesen békességgel (μετ’ εἰρήνης) történt, amikor Júdást és Szilászt elbocsátották vissza Jeruzsálembé. Közben Pál és Barnabás tovább marad (διέτριβον) Antióchiában. Valószínűleg nem sokat törődtek a dekrétummal és a mózesi előírásokkal, hanem tették a dolgukat, mint azelőtt: összefogva a többiekkel (μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν) tanítottak és evangelizáltak (διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι), vagyis hirdették „az Úr igéjét”. További aktív tevékenységükben komoly szeretet és felelősség látszik a belső gyülekezeti és missziói munkáért, az Úr igéjéért,⁸ amiben igazi partneri és együttműködési stílusban kívánnak cselekedni.⁹ Ebbe a munkába beállhatott később Szilász is, aki előbb vissza akart menni Júdással a jeruzsálemi gyülekezethez, de minden valószínűség szerint később onnan elszakadva visszajött, és Pál munkatársa lett a pogánymisszióban.¹⁰

⁷ G. SCHILLE: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, 324.

⁸ J. JERVELL: *Die Apostelgeschichte*, 402.

⁹ A. WEISER: *Die Apostelgeschichte*, 216.

¹⁰ Ide tartozna még a 34. vers is: „De Szilász jónak látta, hogy ott maradjon”, amely hiányos, és a legjelentősebb kéziratokban nem is szerepel; tartalmazzák pl. a (C) 33 36 al sy^{h**} sa bo^{mss} jelzésű kéziratok, stb. Másutt utalás történik arra, hogy Júdás egyedül tért vissza Jeruzsálembé: μονος δε Ιουδας εἰσπορευθη εις Ιερουσαλημ (D g^{ig} l w v^{gd}, stb.). Vagyis, hogy Szilász már nem is vágyott visszamenni, hanem inkább Pálékkal maradt Antióchiában.

Prédikációvázlat

- 1.** *A vakbuzgóság, még ha bármilyen jóindulatú is lenne, de kompetenciák nélkül, sok kárt okozhat az egyházban.* Hamar önkezű igazságszolgáltatássá fajulhat, ahol nehéz lesz megtartani a józanságot és az objektivitást. Az egy, túlbuzgó személyhez kötött látás eltorzulhat, és sok kárt tehet mások lelkében. A tényleges kérdéses ügy testvéries megoldása helyett a kapcsolat sérül, és leckéztetéssé, ill. majorizálássá válhat. Az ilyen helyzetben nehéz lehet magyarázni, hogy mindezt „testvéri” szeretettel teszik, mint testvérek a testvéreknek.
- 2.** *Néha a meglepetést hozó jelenségek nem azért keletkeznek, mert valaki szánt szándékkal akar vétkezni vagy különcödni, hanem mert az élet változó helyzetei generálják őket.* Az új jelenségek miatt nem kell gyanakodni és sunyi szándékúnak minősíteni a másságba menő testvért. Az Úrban vannak variációk, és néha azért is adódnak, hogy lássuk meg: a hit nem szimpla jelenség, hanem úgy és ott éri el az embereket, ahogy és ahol megszólíthatók. Az egyház rugalmassága a hit és szeretet cselekvésének több szabadságot adhat, mint amennyit mi tradícióinkkal igényelünk, vagy igényelni engedünk. Pedig Krisztus nem kötöz, hanem old, nem bénít, hanem az Isten-fiak szabadságára vezet (Jn 8,36).
- 3.** *A hit és üdvösség szent dolog, aminek vannak feltételei és korlátai ugyan, de azok soha nem lehetnek olyan teherré vagy igává, amelyek a hitéletbe keserűséget és nyűgöt préselnek.* Pedig a hit és üdvösség az emberek áldására adatik, amiben felszabadulnak, és örömmel élhetnek. Ahol a hit csak parancsolatokból áll, és azt sulykolja az emberekbe, mit nem szabad és mitől őrizkedjenek, az ilyen hit életet sorvasztó hit, és örömtelen fáradt embereket kreál. Főleg ha olyan igényeket támaszt, amelyek nem is aktuálisak. A túlzottan nehéz iga elnyomorítja a lelkeket, és gúzsba kötheti a Szentlélek munkáját is, ezért csak óvatosan és csak olyan követelményeket lehet támasztani, amelyek elősegítik a hit tisztaságát és lendületét. És amelyek közös megegyezés alapján születnek, nem pedig majorizáló pozícióból vagy uralni vágyó szándékkal.
- 4.** *Jólesik a bátorítás mindenkinek, főleg ha őszinte testvéri gesztus.* Valószínűleg sohasem vagyunk úgy lelkileg, hogy nem volna szükségünk jó tanácsra, vigasztalásra vagy bátorításra. A lelki élet is változékony, és forog. Ha komolyan vesszük az életet, küzdenünk kell az eredményekért és értékekért. Ebben a küzdelemben elfáradhatunk, elbizonytalanodhatunk, vagy elgörbülhet a látásunk, főleg ha csak egyoldalúan és csak saját szempontunkból nézzük a világot. Ez a veszély mindig fennáll. Ezért jó a semleges testvér, barát vagy elfogulatlan lelki közösség, amely kiigazíthatja látásunkat, vagy megerősíthet, amikor gyengék vagy bizonytalanok vagyunk. Hiszen Krisztusban áradhat az erő tagtól tagig, szívtől szívig. Ebben egymás áldására lehetünk, és szépen élhetünk, ha őszintén gondoljuk.